

waren erbij betrokken? Daarbij introduceer ik de belangrijkste elementen en veranderingen van de geactualiseerde *Charta* in vergelijking met de oorspronkelijke versie. Tot slot reflecteer ik op zowel het proces als het resultaat en presenteer ik enkele ideeën over wat de herziening van de *Charta* zou kunnen betekenen voor de oecumene en de kerken in het Europa van vandaag.

De Charta Oecumenica: achtergrond en receptie

Sinds het midden van de twintigste eeuw is de samenwerking tussen kerken in Europa geïnstitutionaliseerd en geïntensiveerd. Documenten zoals de *Charta* behoren tot de vele vruchten van het opbouwen van relaties en vertrouwen gedurende tientallen jaren. Ik zal de geschiedenis daarvan kort schetsen. De CEC brengt sinds haar eerste algemene vergadering in 1959 anglicaanse, oosters-orthodoxe en protestantse kerken samen. De Rooms-Katholieke Kerk is geen lid, maar vanaf het begin is er wel sprake geweest van wederzijdse uitwisseling. Toen de CCEE in 1971 werd opgericht als een comité voor samenwerking tussen de rooms-katholieke bisschoppenconferenties in Europa, nodigde de CEC de CCEE uit voor haar algemene vergaderingen en werd zij op haar beurt ook uitgenodigd voor belangrijke evenementen van de CCEE. In 1976 werd een gezamenlijk comité van de twee organisaties opgericht. Dit comité komt bijna elk jaar bijeen en is een belangrijk element geworden voor oecumenische uitwisseling en samenwerking in Europa.² Naast zijn eigen bijeenkomsten organiseerde het gezamenlijk comité voor het eerst Europese oecumenische ontmoetingen, in 1978, 1981, 1984, 1988 en 1991.³ Gezien de nieuwe situatie in Europa na het einde van de Koude Oorlog en onder invloed van het conciliair proces dat door de Wereldraad van Kerken (WCC) in gang was gezet, werd deze traditie in een bredere vorm voortgezet tijdens de Europese oecumenische bijeenkomsten in Bazel in 1989, Graz in 1997 en Sibiu in 2007.⁴ Deze vergaderingen vormden op hun beurt de context voor de ontwikkeling en eerste ontvangst van de eerste *Charta*.

De tweede Europese oecumenische vergadering, in Graz, was gewijd aan het thema 'verzoening'. De afgevaardigden constateerden dat de oecumenische gemeenschap zich in een moeilijke situatie bevond

en adviseerden de kerken om een studiedocument met fundamentele oecumenische plichten en rechten op te stellen, op basis waarvan een reeks oecumenische richtlijnen, regels en criteria zou kunnen worden ontwikkeld.⁵ Een werkgroep met leden van de CEC en de CCEE begon aan een dergelijk document te werken en presenteerde in 1999 een eerste ontwerp, dat tot september 2000 op grote schaal ter consultatie werd voorgelegd. Dit leidde tot brede en diepgaande reacties van CEC-lidkerken, bisschoppenconferenties en aanverwante partnerorganisaties van CEC en CCEE. Na alle reacties te hebben bestudeerd en overwogen, presenteerde de redactiecommissie de definitieve versie van de *Charta*, die op 22 april 2001 tijdens de Europese oecumenische bijeenkomst in Straatsburg werd ondertekend, met grote deelname van jongeren.⁶

Het resultaat van dit proces was een nieuw soort oecumenisch document. De *Charta* bestaat uit drie delen en twaalf artikelen en begint met een verklaring over de essentie van het christelijk geloof, gaat verder met ecclesiologische en oecumenische vragen en eindigt met een reflectie op de verantwoordelijkheden van kerken in Europa. Het document richt zich daarbij meer op praktische aspecten dan op doctrinaire verduidelijkingen. Het wordt dan ook omschreven als een 'document of the ecumenism of life'.⁷ Het verenigt de leer en het leven van de kerken.⁸ Dit wordt vooral duidelijk in de afspraken, die een integraal onderdeel vormen van elk artikel. Deze afspraken benadrukken het belang om te handelen naar wat is overeengekomen.⁹ Ondertussen is de *Charta* noch leerstellig noch juridisch bindend, zoals in de inleiding van de tekst wordt vermeld.¹⁰ Te-

5 Rüdiger Noll und Stefan Vesper (Hrsg.), *Versöhnung: Gabe Gottes und Quelle neuen Lebens. Dokumente der Zweiten Europäischen Ökumenischen Versammlung in Graz*. Graz/Wien/Köln: Styria 1998, 49; Viorel Ionita, 'How the *Charta Oecumenica* Came to Be', in: Viorel Ionita and Sarah Numico (ed.), *Charta Oecumenica. A Text, a Process, and a Dream of the Churches in Europe*. Geneva: WCC Publications 2003, 27-37; 27.

6 Ionita, 'How the *Charta Oecumenica* Came to Be', 28-26. Zie voor de *Charta* van 2001 www.raadvankerken.nl/publicaties/overige-publicaties/charta-oecumenica/.

7 Bernd Jochen Hilberath, 'Epilogue', in: Tim Noble and Martien E. Brinkman (ed.), *Charting Churches in a Changing Europe. Charta Oecumenica and the Process of Ecumenical Encounter*. Amsterdam / New York: Rodopi 2006, 201-204; 203.

8 Henning Theißen, 'Konsens nach der Konsensökumene. Hermeneutische Erwägungen anhand der *Charta Oecumenica*'. *Neue Zeitschrift für Systematische Theologie* 51 (2009) 76-91; 86.

9 Friederike Nüssel und Dorothea Sattler, *Einführung in die ökumenische Theologie*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft 2008, 140.

10 Hans Jörg Urban, 'Die *Charta Oecumenica*. Verpflichtet sie die Unterzeichnerkerken?', in: Rüdiger Althaus, Franz Kalde und Karl H. Selge (Hrsg.), *Saluti hominum providendo. Festschrift für Offizial und Dompropst Dr. Wilhelm Hentze*. Essen: Ludgerus 2008, 359-367.

2 Ivo Fürer, *Die Entwicklung Europas fordert die Kirchen heraus. Die Tätigkeit des Rates der Europäischen Bischofskonferenzen (CCEE) von seiner Gründung 1971 bis 1996*. Ostfildern: Matthias Grünewald 2018, 170-174.

3 Fürer, *Die Entwicklung Europas fordert die Kirchen heraus*, 183-243.

4 Fürer, *Die Entwicklung Europas fordert die Kirchen heraus*, 244.